

Vetenskap eller debatt? En fråga om etikett

CLAES NILHOLM

Högskolan för lärande och kommunikation, Jönköping

ANN-CARITA EVALDSSON

Institutionen för pedagogik, didaktik och utbildningsstudier,
Uppsala universitet

I det här inlägget önskar vi ta upp ett antal etikettsfrågor med anledning av Ingemar Bohlins artikel »Systematiska översikter, vetenskaplig kumulativitet och evidensbaserad pedagogik» i föregående nummer, det vill säga nummer 2–3/2010 (s 164 ff) av *Pedagogisk Forskning i Sverige*. Vi vill tydliggöra att vi vänder oss till tidskriftens redaktion och inte till Ingemar Bohlin. Vi vill väcka en diskussion kring det redaktionella arbetet kring Bohlins artikel men också den »debatt»-artikel vi själva skrivit med titeln »Evidensbaserat skolarbete och demokrati – mobbning som exempel» i denna tidskrifts nummer 1/2009 (s 65 ff).

Den något vitsiga rubriken ovan (redaktionen befinner sig trots allt i Göteborg) ska tolkas som att vi vill diskutera två frågor som har att göra med etikett, om än i helt olika bemärkelse: (i) Vilken etikett kan vi forskare förvänta oss när vi refereras av andra forskare, och (vilket är vårt fokus här) vilket ansvar har en tidskrift i det sammanhanget? Och (ii) varför etiketteras vår artikel som *debattartikel* medan Bohlins artikel passerar som *vetenskaplig artikel*?

Vi blir förvånade och förargade när Bohlin avfärdar vår artikel med att vi visar »en obenägenhet att sätta oss in i ämnet [evidensbaserad praktik]» (s 182). Detta är ju en väldigt allvarlig anklagelse, som också faller tillbaka på *Pedagogisk Forskning i Sverige* som ju enligt Bohlin accepterat två artiklar (även en artikel av Christer Fritzell pekas ut i sammanhanget) där man inte satt sig in i »ämnet». Ämnet för vår artikel är evidensbaserat arbete i skolan. Bohlins artikel innehåller inte ett enda argument, som styrker att vi inte håller oss till vårt ämne (detsamma gäller hans behandling av Fritzells artikel). Vår första fråga är om en tidskrift som *Pedagogisk Forskning i Sverige* bör publicera påståenden av denna typ när de inte underbyggs av argument? Vi tror inte

att tidskriftens referees eller redaktörer hade accepterat detta om det gällt deras egen forskning.

Den andra etikettsfrågan vi vill diskutera handlar om själva etiketteringen av artiklarna. Vi skickade in vår artikel till *Pedagogisk Forskning i Sverige* som *vetenskaplig* artikel. En referee var påtagligt positiv till artikeln och ville ta in den med marginella ändringar medan den andre var mer kritisk. Efter många turer beslutade den dåvarande redaktören Biörn Hasselgren att artikeln skulle publiceras med etiketteringen »debattartikel». Vad vi förstår hade man gjort på samma sätt med Mats Ekholms och Kerstin Lindblads kritiska artikel om skolinspektionen. Vi menar fortfarande att vi inte skrivit någon debattartikel, men eftersom processen dragit ut ungefär ett år i tiden gick vi med på denna form av publicering.

Intressant nog nominerade Hasselgren sedan vår artikel till Nordisk Förening för Pedagogisk Forsknings »Ahlström Award», vilket torde betyda att *Pedagogisk Forskning i Sverige* satte stort värde på den. Vi tolkade det faktum att artikeln publicerades som »debattartikel» som att redaktören klämdes mellan en referee och två artikelförfattare. Men i ljuset av Bohlins artikel kan det vara betydelsefullt att närmare diskutera vad som egentligen skiljer hans artikel från vår och på vilket sätt de ska etiketteras.

Vi kan säga att det finns minst tre avgörande skillnader mellan Bohlins artikel och vår: (i) Bohlin är i hög grad positiv till evidensrörelsen medan vi intar en mer kritisk position i relation till hur arbetet i skolan ska evidensbaseras. (ii) Bohlin intresserar sig för metoder att sammanställa framförallt kvalitativ forskning, medan vi fokuserar frågan om hur resultat från forskning ska kunna användas i skolans arbete. Det kanske är dessa olika foki som får Bohlin att tycka att vi inte håller oss till ämnet, det vill säga hans ämne. (iii) Vi diskuterar, till skillnad från Bohlin, evidensbaserings i relation till makt och demokratifrågor.

Den fråga vi vill ställa till redaktionen gäller utifrån vilka kriterier vår artikel kategoriseras som en »debatt»-artikel medan Bohlins artikel publiceras som en vetenskaplig artikel. Det kan inte handla om kunskapsbidraget vilket snarare är tydligare i vår artikel. Bohlin lyckas inte riktigt illustrera vad poängen är med att orientera sig i evidensrörelsens diskussion om hur man syntetiserar studier med kvalitativa data. Detta får förstås inte uppfattas som att det inte skulle vara fruktbart att orientera sig i denna diskussion, även om Bohlins konstaterande att »ett stort mått av begreppsförvirring råder» (s 172) kan verka avskräckande för läsaren.

Bohlin urskiljer två poler i debatten om hur man ska göra synteser av studier med kvalitativa data. Å ena sidan en som lägger sig nära den typ av synteser som är etablerade i sammanställningar av kvantitativa data. Å andra sidan en som betonar betydelsen av att kontextualisera både undersökningens metoder och undersökningsobjektet. Och hur ska den pedagogiske forskaren förhålla sig till detta?

Bland reflekterade företrädare för olika former av metasyntes råder enighet om att det grundläggande antagandet vid den förra polen är

naivt. Beträffande den typ av kontext studierna bör placeras in i råder dock ingen konsensus. (s 173)

Detta är sammanfattningen av kunskapsläget och utfallet av »den grundläggande epistemologiska analysen» vad gäller det som är artikelns fokus »metodernas förmåga att hantera kvalitativa studier». Vi står lite frågande inför vilken ny kunskap som tillförs här.

Något paradoxalt är det lite svårt att se det kumulativa forskningsbidraget i en artikel som handlar om vetenskaplig kumulativitet! Bohlin gör en stor poäng av att synteser är viktiga. Det hade varit oerhört värdefullt om Bohlin hade kunnat ge ett bidrag till detta komplexa område. Vi tror många pedagogiska forskare hade varit oerhört tacksamma att få ta del av eventuella »breakthroughs» i metoder för sammanställningar av forskning med kvalitativa data. Syntesen av forskning med kvalitativa data kan förväntas fortsätta gå för lösa boliner.

Så tillbaka till frågan om *vetenskaplighet* kontra *debatt*. Om det inte handlar om kunskapsbidraget måste det handla om något annat. Kan det vara att vi använder en explicit retorisk figur i form av en tydlig argumentation mot en viss position som gör att vår artikel etiketteras som *debatt*? Men att identifiera luckor i någon annans argumentation har alltid varit en grundläggande beståndsdel i vetenskaplig verksamhet och ligger bakom många vetenskapliga framsteg. Och vi skulle vilja hävda att Bohlins artikel är minst lika retorisk fast på ett mer försåtligt sätt.

Bohlins retoriska figur är kortfattat att (a) *normativ* (detta nyckelord har fallit bort i abstraktet) kumulativitet är avgörande för kunskapsutveckling, (b) metoder för syntes av studier med kvalitativa data har utvecklats inom evidensrörelsen, (c) evidensrörelsen har varit framgångsrik, och (d) därför bör pedagogiska forskare orientera sig i de metoder för syntes av kvalitativa studier som utvecklats inom evidensrörelsen. Problemet är att eftersom Bohlin hoppar över argumentationen för och illustrationen av de nya metodernas nyskapande potential kommer (d) att framförallt stödjas av argumentet (c). Hans till stora delar oproblematiserade framställning av evidensrörelsens framväxt och framgång blir både ett budskap i artikeln och det som ger stöd åt det Bohlin hävdar är sin huvudtes. Vidare gör Bohlin en stor poäng av (a) men detta argument är ju inte på något sätt ägt av evidensrörelsen.

Vi har alltså argumenterat för att det inte verkar vara kunskapsbidraget eller det retoriska inslaget som skiljer artiklarna åt. Det som återstår är alltså att vi till skillnad från Bohlin anlägger ett kritiskt perspektiv genom att problematisera relationen mellan forskning och skolans arbete och belysa evidensbaserings i relation till demokratifrågor och makt. Är det så att det är det kritiska perspektivet som får tidskriften *Pedagogisk Forskning i Sverige* att kategorisera artikeln som »debatt»? Vi är spända på att höra om man menar att artiklarna skiljer sig åt på de kriterier vi diskuterat här eller om det är några andra kriterier som gör att den ena artikeln rubriceras som »debatt» och den andra som »vetenskap».